

navegador

Les arrels històriques del nou nacionalisme escocès

vista prèvia >

Escòcia s'ha convertit en un referent per a totes les nacions sense estat. Un país que en tot just quinze anys ha passat d'estrenar un parlament autònom a celebrar un referèndum d'autodeterminació. I aquí hi té molt a veure la proposta política de l'SNP. Un projecte nacional obert, inclusiu, amb un marcat caràcter cívic, que basteix la nació a partir de generar un projecte compartit per tots els escocesos.

Montserrat Guibernau

Doctora en Teoria Social i Política del Departament de Sociologia de la University of Cambridge

montserrat.guibernau@gmail.com

La principal convicció del nacionalisme romàntic indica que una llengua i una cultura específica, una forma particular de vida ben definida, així com la rellevància d'institucions socials essencialment formades i creades per la nació, expressen una força unitària generalment definida com l'ànima o l'esperit d'un poble. A aquests aspectes s'hi ha d'afegir també l'interès pel conreu de la llengua que esdevé pròpia i que defineix el grup. És precisament en aquest entorn que neix un interès especial per la història, també pels mites, les llegendes i les gestes glorioses del passat; però fins i tot en els moments de patiment i de dubte envers les perspectives de futur.

Tanmateix, mentre el nacionalisme romàntic atorga justificacions a favor de la cultura de les nacions petites, els nacionalismes contemporanis van contribuir a defensar les llengües i les cultures minoritàries que demanaven autonomia política i, en alguns casos, independència política.

D'acord amb Thomas Nipperdey (1927-1992),¹ el nacionalisme ro-

màntic fou una reacció a l'hegemonia intel·lectual basada en la Il·lustració, així com en la uniformitat imperial promoguda per l'expansió de la França napoleònica. De manera anàloga, el nacionalisme de les nacions —sense estat propi— representa la resposta a l'amenaça d'homogeneïtzació cultural associada a la globalització contemporània. L'americanització de la cultura i l'ascendència de la llengua anglesa han anat suscitant reaccions a diverses nacions, així com estats nació. Reaccions que coincidien en la seva preocupació cabdal: la por a la pèrdua de la cultura i la llengua pròpies. I, amb elles, la pèrdua inevitable d'una identitat constantment reptada per la força de la globalització.

El nacionalisme romàntic va contribuir a la creació de nous estats nació, per exemple Alemanya i Itàlia entre 1870 i 1871. També va aconseguir prominència entre els pobles de l'Europa Occidental que vivien en estats nació, tal com va succeir amb el cas dels francesos; la qual cosa tingué un ressò especial en una

nació sense estat propi com Catalunya, on afavorí la revitalització de les seves cultures vernacles, i també de les seves llengües.

El nacionalisme de les nacions sense estat contribueix a generar noves institucions polítiques i estructures formades per representants de les nacions petites, que tenen la capacitat de demostrar que són econòmicament viables i que mantenen un fort sentiment d'identitat nacional. Així serveix tant pels catalans, com pels escocesos, els gal·lesos i els bascos, entre altres minories nacionals que viuen en el si de la UE.

El nacionalisme romàntic va contribuir a protegir les tradicions en un moment en el qual l'aïllament cultural encara era possible, una època on la globalització començava a mostrar les seves primeres febles petjades mentre, pas a pas, garantia que el món ja mai no tornaria a ser el mateix que el que havien conegut les generacions precedents.

El romanticisme a Escòcia va generar un moviment artístic, literari i intel·lectual que troba el seu punt més destacat en la darrera part del segle

amplis estudis sobre l'Imperi alemany entre 1800 i 1918.

1 Historiador alemany conegut sobretot pels seus

El nacionalisme romàntic va contribuir a protegir les tradicions en una època on la globalització començava a mostrar les seves febles petjades

XVIII i l'inici del segle XIX. Es tracta d'una època amb grans figures, com per exemple els considerats poetes nacionals Robert Burns (1759-1796) i Walter Scott (1771-1832), entre d'altres.

El personatge més important, des del punt de vista intel·lectual, fou Thomas Carlyle (1795-1881), home clau en el desenvolupament de la historiografia escocesa. També cal reconèixer el paper destacat de Walter Scott, sobretot pel que fa a la seva important aportació tant en la política escocesa com en la política britànica. Scott contribuí a bastir una imatge única i distinta d'Escòcia i, sobretot, de les anomenades Highlands —la part alta d'Escòcia, sovint percebuda com la més «salvatge». Va ser en aquest entorn que la vella Escòcia forja la seva identitat fins al punt de crear una nova identitat nacional escocesa. El Romanticisme iniciaria la seva davallada com a moviment el 1830, però la nova identitat escocesa quedaria ben arrelada al país.

Escòcia

El 1320, en el marc de les guerres provocades per l'intent anglès de

conquerir Escòcia, els nobles escocesos envien una carta al Papa Joan XXII (1249-1334) intentant convèncer-lo del dret d'Escòcia a esdevenir un estat sobirà i de la legitimitat de Robert de Bruce (1274-1329) com a rei escocès. Aquesta carta patriòtica es coneix com la Declaració d'Arbroath, un text invariablement citat com la primera declaració nacionalista a l'Europa Occidental: «Mentre cent de nosaltres ens mantinguem vius, mai per cap causa ens sotmetrem al domini dels anglesos, no és pas per glòria que nosaltres lluitem. No és pas per riquesa o per honors, sinó solament per la llibertat, que cap home honest no perd pas si no és conjuntament amb la vida».

La declaració es referia a de Bruce com a «rei dels escocesos», no pas com a rei d'Escòcia, presentant-lo com un monarca del poble i no com a «propietari de la terra». No va ser fins el 1328 que Anglaterra renuncià a qualsevol demanda territorial sobre Escòcia; poc després, de Bruce fou totalment perdonat pel Papa, que l'havia excomunicat quan fou coronat com a «rei dels escocesos». En aquell moment Escòcia finalment havia aconseguit la independència.

Jaume VI, rei d'Escòcia (1566-1625), esdevingué rei d'Anglaterra el 1603 i llavors adoptà el títol de «Rei de la Gran Bretanya, Franca i Irlanda». Es tractava, doncs, d'una unió de les corones d'Anglaterra i Escòcia, no pas dels parlaments ni, per tant, dels regnes. El 1649, després de l'execució per alta traïció de Carles I (1600-1649), Anglaterra proclamà la Commonwealth, una forma d'estat republicà. Escòcia entrà aleshores en una guerra civil entre reialistes —majoritàriament catòlics i episcopals— i *covenanters* —republicans calvinistes; malgrat que aquests van alçar-se amb la victòria, Oliver Cromwell (1599-1658), erigit en dictador de la Commonwealth anglesa, envaí Escòcia, que fou finalment derrotada el 1652. La declaració del Parlament anglès confirmava que Escòcia i Anglaterra esdevindrien una Commonwealth unida. No obstant això, els escocesos ben aviat descobriren que estaven clarament infrarepresentats tant en el Parlament comú a Londres com en altres institucions de la Commonwealth.

Les tensions amb Anglaterra es van mantenir amb el retorn de Carles II i la restauració de la monarquia del

Blair fou el primer ministre que va atorgar a Escòcia l'estatus de «nació» autogovernada dins del Regne Unit. Però sense Dewar, és molt probable que Blair mai no hagués recolzat la *devolution*

1660, malgrat recuperar l'estatus anterior d'unió de dos regnes independents sota un mateix monarca. I és que la segona meitat del segle XVII —sobretot a part de la Revolució Gloriosa i la instauració a Anglaterra d'una monarquia parlamentària i constitucional— s'accentua el debat sobre la necessitat d'unificar els regnes escocès i anglès.

Aquest debat culmina el 1706, amb una proposta de Tractat de la Unió que desencadena violentes protestes a Edimburg, Glasgow i Dumfries, on es veu amb preocupació el futur de la Kirk, l'Església escocesa —calvinista. El Parlament escocès va rebre nombroses peticions per tal de preservar la Kirk, per la qual cosa va promoure l'Act of Securing the Protestant Religion and Presbyterian Church Government, que passaria a formar part del Tractat de la Unió. Al mateix temps, el Parlament anglès va aprovar una acta amb les mateixes prerrogatives que l'escocesa.

Amb iniciatives com aquestes s'aconseguí que el Tractat de la Unió preservés la Kirk, la major part del sistema educatiu escocès, les antigues lleis i una organització

judicial pròpia. El cert, però, és que els escocesos van perdre independència política el 1707, després que amb les Actes d'Unió dels parlaments escocès i anglès es ratifiqués el Tractat de la Unió. Formalment, els dos parlaments es van autodissoldre per conformar un nou parlament... amb seu a Londres, i amb clara majoria anglesa, en raó del major pes demogràfic d'Anglaterra. De fet, encara avui continua el debat sobre si els escocesos van consentir voluntàriament o no aquesta unió política que, a parer de molts, beneficiava clarament la part anglesa.

D'acord amb l'historiador John Duncan Mackie (1887-1978): «en teoria, després de l'1 de maig de 1707 no existia un nou Parlament anglès, però a la pràctica, sí una nova legislatura». Així doncs, a efectes pràctics, el Parlament anglès simplement absorbí el Parlament escocès. Al seu parer, entre les classes governants, s'incrementa l'hostilitat envers Anglaterra per l'actitud de menystenir Escòcia, que segons el seu punt de vista, sovint malinterpretaven o, fins i tot, ignoraven el Tractat de la Unió. Així, la idea que Escòcia fou «venuda» es va difondre entre els qui

s'oposaven a la Unió, els quals argumentaven que els diners que Escòcia havia rebut en signar el Tractat de la Unió constituïen un acte d'estafa al Parlament escocès.

Al marge del conflicte dels «jacobites» —que busquen reinstaurar la dinastia Stuart derrocada el 1688—, que comptaren amb el suport de part dels escocesos contraris al Tractat de la Unió, el segle XVIII esdevé un període d'expansió d'Escòcia. A nivell cultural protagonitza l'anomenat *Scottish Enlightenment*,² i a nivell econòmic se situa com a capdavantera de l'indústria del cotó exemplificat en el nou poder de la maquinària i els invents que van permetre crear l'anomenada Revolució Industrial. La transformació fou espectacular i va capgirar radicalment la vida i el treball de les persones, també la cultura i les arts.

El 1853 es va crear la National Association for the Vindication of Scottish Rights. Fou la primera protesta «nacionalista» moderna, que tenia com

² Edat d'Or de la cultura escocesa que va tenir com a referència els preceptes humanistes i racionalistes de la Il·lustració europea.

Escòcia s'ha preocupat molt de la força de la solidaritat, recordant quan fou menystinguda per un *establishment* anglès que sovint l'havia tractada com a inferior, menys culta i analfabeta

objectiu defensar el lloc d'Escòcia en la política britànica, defensant així el que podríem definir com «un cert tipus de nacionalisme sense estat».

Malgrat això, no serà fins la dècada de 1920 que, amb el moviment literari conegut com a Renaixement escocès, que trobarem un nou període de notable reemergència nacional a nivell polític, el qual culmina amb la fundació de l'Scottish National Party el 1934, partit sorgit de la fusió del National Party of Scotland (1928) i l'Scottish Party (1932).

Tot i això, la política escocesa del segle XX està totalment dominada per partits polítics compromesos amb la Unió, com ara el Liberal Party i més tard el Labour Party, els quals, progressivament, es veuen obligats a atendre les demandes d'autonomia de part de la societat escocesa. N'és un exemple la proposta per fer possible l'establiment d'un Parlament escocès que realitza l'Scottish Liberal Party —secció escocesa dels liberals britànics— després de la Segona Guerra Mundial.

Aquesta iniciativa ve seguida, el 1947, per l'anomenada Convenció

Escocesa, la qual, impulsada per l'SNP, pretenia aconseguir el suport de tots els partits per poder crear un Parlament escocès. Dos anys després, la Convenció Escocesa publicà l'Acord Escocès, que fou signat per dos milions de persones. Tot i això, el Parlament i el Govern de Westminster no hi prestaren atenció.

El 1954 la Royal Commission on Scottish Affairs recomana l'increment dels poders atorgats a la Secretaria d'Estat per Escòcia —ministeri creat el 1885—, però rebutjà la *devolution*, és a dir, la devolució de poders.

El moviment nacionalista va començar a guanyar força el 1966, arran del descobriment de petroli en el Mar del Nord. Un any més tard, Winnie Ewing (1929) va ser escollida diputada, el que significa el primer èxit electoral de l'SNP i el que porta els partits tradicionals britànics a prendre seriosament en consideració les propostes d'aquest partit emergent, i en general a parar cada cop més atenció a les demandes escoceses.

D'aquesta manera, el 1979 els escocesos van votar a favor de les propostes del Labour Party d'establir

una Scottish Assembly. Aquesta no fou mai implementada a causa del requeriment que almenys un 40% de l'electorat registrat havia de votar a favor. La majoria d'aquells que van votar van donar suport a aquesta mesura, però aquesta només representava el 32,9% del total de l'electorat.

Poc temps després, el 1988 es crea l'Scottish Constitutional Convention, que va aconseguir cert consens entorn d'unes bases creades per diversos partits amb l'objectiu de retornar el poder polític a Escòcia. La iniciativa incloïa laboristes, liberaldemòcrates, nacionalistes escocesos, esglésies, sindicats i altres grups cívics que varen fer campanya pel canvi en front dels conservadors.

El 1997, després de gairebé 20 anys de governs conservadors, l'arribada al poder dels laboristes va acompanyada de la decisió de celebrar un referèndum sobre la *devolution*. En la consulta, el 74% dels escocesos va votar a favor del restabliment del Parlament escocès, i el 63% va votar a favor que aquest Parlament gaudís de la capacitat de modificar el seu poder fiscal dins dels barems establerts, un fet sense precedents.

L'acollida dels nouvinguts es basa en mantenir l'estimació pel seus orígens però també la disposició d'aprendre a estimar el seu nou país

D'aquesta manera, el 1999 es van celebrar les primeres eleccions escoceses, a través de les quals es va escollir com a primer ministre d'Escòcia el carismàtic líder laborista Donald Dewar (1937-2000), molt proper al llavors jove primer ministre britànic Tony Blair (1953). Malauradament, Dewar va morir molt aviat i aquest fet exercí un impacte molt important en la situació política escocesa. El carisma de Dewar arribava a la gent, era un home senzill, fidel i amb idees clares; un socialista compromès i seriós, dedicat a defensar el seu país i bastir la nació escocesa. Aquest fou el seu somni.

Val a dir que Blair fou el primer ministre que va atorgar a Escòcia l'estatus de «nació» autogovernada dins del Regne Unit. Sense Dewar, és molt probable que Blair mai no hagués recolzat la *devolution* d'Escòcia. Construir aquest projecte va ser el seu objectiu, la seva passió i per això encara roman el seu llegat.

Els primers anys de Blair foren els de la seva major popularitat. Després, amb la Guerra d'Iraq i l'escàndol al voltant de les nomenades «armes de destrucció massiva», la

seva imatge va quedar tacada; ell mateix va reconèixer aquest fet obertament en alguns debats públics. El seu substitut, Gordon Brown (1951), escocès i fill d'un capellà protestant, va haver de fer front al fulgurant ascens de l'SNP, un partit polític modern, ben preparat i proper al poble. Un partit que ells havien ignorat, i que ara guanyava escons.

L'SNP aconseguí destacar en l'àmbit polític amb el lideratge d'Alex Salmond (1954), líder carismàtic, àgil en la conversa i sempre autodefinit com «un home del poble». És un home senzill amb una visió política impressionant, que conduí el seu partit a la victòria en les eleccions escoceses del 2007 mentre defensava un manifest a favor de la independència. Així doncs, per primera vegada a la història, Escòcia fou governada per un partit polític independentista que ha basat el seu projecte en bastir una nació inclusiva.

La familiaritat especial que existeix en la comunitat escocesa explica l'experiència d'un poble que ha patit força i que ha reaccionat obrint les portes a persones de diversos orígens, i que han trobat casa dins

d'una comunitat que els ha rebut i, en el procés, els ha fet escocesos. Avui dia ser escocès no implica el rebuig als orígens, sinó la consciència i el compromís de treballar plegats, respectant els valors que defineixen un poble escocès amb objectius comuns.

L'acollida dels nouvinguts es basa en mantenir l'estimació pel seus orígens però també la disposició d'aprendre a estimar el seu nou país. És d'aquesta manera que l'estimació progressiva, el sentiment de comunitat i la preocupació per una integració ben feta, resulten ingredients essencials del projecte nacional escocès. Escòcia s'ha preocupat molt de la força de la solidaritat, recordant aquells moments en que fou menys tinguda per un *establishment* anglès que sovint l'havia tractada com a inferior, menys culta i analfabeta.

L'Escòcia moderna està influïda per una transformació notable, iniciada als anys 1970, d'una economia tradicionalment dependent de la indústria pesada i dels mercats «imperials» vers una economia guiada pels mercats globals. De sobte fou més difícil identificar les diferències entre les

Per primera vegada a la història Escòcia és governada per un partit polític independentista, que basa el seu projecte en bastir una nació inclusiva

classes socials i Escòcia esdevingué una societat més oberta, moderna i amb una mobilitat social ascendent. En aquest context, la raó clau de l'ascens del nou nacionalisme escocès té a veure amb el gran esforç de la societat escocesa de cara a promoure l'accés a l'educació de sectors marginats de la ciutadania que llavors no havien pogut gaudir dels mitjans educatius necessaris per tal d'incorporar-se a la vida laboral, per valorar i conrear la cultura i l'educació que, durant segles només existien a les mans dels privilegiats. ■